

УДК 372.32+159.928.23+378+370.113+370.711+153.35

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТВОРЧОЇ ЛІНІЇ РОЗВИТКУ В РІЗНИХ ВИДАХ ДИТЯЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Чепур Ольга Сергіївна

м.Ужгород

На сучасному етапі розвитку системи дошкільного виховання забезпечення творчої лінії розвитку в різних видах дитячої діяльності набуває значущості тому, що творчі здібності є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. На будь-якому віковому щаблі дитина набуває не лише психологічні якості, спільні для всіх дітей, а й свої власні індивідуальні особливості психіки та поведінки.

Ключові слова: творча діяльність, творчі здібності, творчі завдання.

Проблема розвитку творчої особистості викликає гострий інтерес у всьому світі. Розв'язання її суттєве в зв'язку з тим, що головна умова прогресивного розвитку суспільства – людина, що здатна до творення. У сучасному світі необхідно від початку, з перших років життя людини, закладати основи розуміння світу як такого, що динамічно змінюється, в якому особистість перебуває в стані постійного творення цього світу і самої себе.

Виховання творчої особистості починається з дошкільного віку. У змісті цієї проблеми повинно бути покладено диференційований, тобто особистісно орієнтований, підхід до кожної дитини, що забезпечує високий рівень розвитку її творчого потенціалу. Адже кожна дитина індивідуальна. В кожній дитині є свої певні нахили, здібності, інтереси. І підхід до кожної дитини повинен бути різний.

Даній проблемі присвячені роботи, в яких акцентується увага на таких аспектах проблеми, як визначення засобів підвищення продуктивності творчої ігрової діяльності дошкільників, організації їх спільної творчої діяльності (Л.Артемова, А.Богущ, О.Брежнева, Л.Буркова, О.Васильєва, Д.Годовніковас, Ю.Косенко, С.Ладивір, М.Лісіна, О.Проскура, Г.Стадник та інші). В значній мірі наше дослідження спирається на роботи відомих педагогів і психологів (В.Андреев, Л.Виготський, В.Кан-Калик, В.Моляко, М.Поташник, К.Роджерс, С.Сисоєва та інші) в яких розглянуті різні аспекти творчої діяльності.

Над концепцією про складові творчого потенціалу працювали наступні автори: І.П.Волков, В.В.Давидов, Ф.І.Івашенко, Н.В.Кузьміна, Н.Д.Левітов, А.М.Матюшкін, Г.Парсонс, Н.Г.Фомічова.

Не дивлячись на різні трактування в науковій літературі багато вчених відзначають, що для забезпечення творчої лінії розвитку в різних видах дитячої діяльності у дошкільників необхідно розвивати вміння вирішувати творчі завдання. Розвиток творчих здібностей дошкільників здійснюється в процесі творчої діяльності.

До виходу в світ нової програми «Я у Світі» переважна більшість педагогів не диференціювала поняття «творчість» та «креативність» проте це не є правильним. *Творчість* – це людська діяльність, у процесі якої особистість, задовольняючи потреби в реалізації своїх здібностей, створює нові знання, об'єкти, схеми поведінки, робить власні «відкриття». Слід зауважити, що «нове» стосується тільки конкретно взятої людини, захопленої творчим процесом, оскільки не все нове для певної

людини є таким для людської культури, накопиченої в результаті суспільно-історичного розвитку людства. Отже йдеться про відносний характер нового, оскільки воно може мати елементи вже відомого у незвичному поєднанні чи спробі використання [3].

Поряд з поняттям «творчість» вживається й «креативність». Креативність розглядається вченими як характеристика творчого потенціалу особистості.

За словником «Дошкільна освіта», *«креативність* – це рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що складає досить стійку характеристику особистості». *Креативність дошкільника* – готовність до непередбачуваних рішень, допитливість, здатність до коментування процесу та результату діяльності, мотивацію досягнень, розвинуту уяву, а також здатність до створення творчого образу, який відрізняється оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та рухливістю.

На реалізацію творчого розвитку дошкільників, на нашу думку, впливають такі чинники:

- *накопичення вражень про навколишній світ* (щоб сформувати творчі здібності, дитині необхідно накопичити якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності. Пізніше дитина зацікавиться процесом творчості спочатку в тому виді діяльності, який їй подобається найбільше. Сформувавши інтерес дитини до будь-якого з видів діяльності вихователям, психологам, батькам вдасться захопити дошкільника процесом творчості).

- *створення розвивального середовища* (педагог має створити в дитячому садку сприятливі умови щоб задовольнити природне прагнення дитини до креативності. До таких відносяться: розвивальні завдання, правильна оцінка досягнень дітей у творчій діяльності, утримання від негативних оцінок під час прояву дитиною творчої активності, ситуації вільного спілкування, відповіді на численні запитання дітей, можливість дитини побути на самоті, давати дитині достатню свободу для реалізації своїх творчих завдань, обережно не нав'язливе спонукання до прояву творчих дій, а також наявність необхідних для творчості матеріалів (вони завжди мають бути доступними для дитини).

- *креативність і емоційність педагога* (педагоги мають зберегти у своїй душі дитину: безпосередність, доброзичливість, чистоту думок, мрію, довірливість, казку, захоплення від відкриття світу, доброту.)

- *робота з сім'єю* (педагоги мають інформувати батьків про шляхи розвитку креативності дітей, щоб більш гармонійно і цілісно підійти до цього питання) [1].

Всі ці чинники враховуються педагогічними колективами: ДНЗ № 30, ДНЗ № 15, ДНЗ № 6. Педагогічним колективом ДНЗ № 30 було розроблено систему творчих завдань та використовує творчу лінію розвитку через усі види дитячої діяльності (спілкування, ігри, навчально-виховну діяльність), і через усі режимні процеси. Головне, щоб вихователь зміг викликати у дітей відповідні почуття, тим самим спонукав їхню творчу активність.

У реальному житті дошкільникові доводиться виконувати як творчі (цілком нові, незнайомі або з елементами новизни), так і нетворчі (які містять готову логічну програму, передбачають шаблонне рішення) завдання. Надаючи перевагу завданням творчого характеру, вихователь виховує в старших дошкільнят інтерес до складних завдань (практичних, інтелектуальних, комунікативних), бажання виконувати їх самостійно не боїться помилитися.

Використання завдань для творчого розвитку особистості у роботі з дітьми надає широкі можливості для розвитку дитини. По-перше ці завдання вчать, розвивають та виховують. По-друге, це прекрасна можливість для спілкування дитини як з дорослим, так і з однолітками. По-третє, творчі завдання стимулюють пізнавальну активність дитини, привчають її бути спостережливою, допитливою, сміливою в пізнанні навколишнього світу.

Систематичне використання творчих завдань в освітньому процесі дошкільного навчального закладу зробить навчання дітей легким та цікавим, зближить їх, дозволить бути безпосередніми, невимушеними, оригінальними. Відповідно, і дорослий, який творчо працює з дітьми, стане уважнішим до проявів дитячої індивідуальності, зможе виявити в дитині неповторні риси та розвинути їх.

Базова програма розвитку дошкільника "Я у Світі" вперше в освітньому просторі України заявила креативність як одну з пріоритетних ліній розвитку дошкільника.

Креативність – творчий дух, творчий потенціал індивіда, його творчі здібності, що проявляються не тільки в оригінальних продуктах діяльності, а й у мисленні, почуттях і спілкуванні з іншими людьми. Розвиток креативності як здатності до творчості набуває сьогодні такої значущості тому, що вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Оскільки заявлена концепцією освіти XXI століття особистісно орієнтована модель має впроваджуватися у життя, час повернутися обличчям до природної здібності дитини творити, підтримати її, створити для її прояву сприятливі умови, стимулювати прагнення дошкільнят робити по-своєму, виявляти оригінальність. Безліч шаблонів, зразків, готових орієнтирів, запропонованих дорослими дитині для відтворення, прагнення до творчості.

Дитина з визначними творчими здібностями, як правило, володіє широким спектром інтересів і захоплень, мрійністю, чутливістю, вразливістю, багатим внутрішнім світом, емоційністю, високим рівнем естетичного сприйняття. Вона також характеризується неохильністю до конформізму, цілеспрямованістю, нерідко впертістю і безпосередністю

Розвиток сучасної дитини як особистості передбачає максимальну реалізацію нею своєї активності, самостійності творчої ініціативи, прагнення обирати на власний розсуд шляхи й засоби досягнення цілей, намірів, реалізувати свої власні потреби та інтереси.

На часі розробка оптимальних технологій виховання і навчання, нових підходів до змісту пропонованих дошкільникам знань, узгоджених з життєвим досвідом дітей, накопиченим завдяки різним джерелам інформації. Навчально-виховний процес, який не виявляє і не враховує індивідуального досвіду юної особистості, має формальний характер, не зачіпає інтересів дитини.

Саме включеність індивідуального досвіду дошкільника у процес пізнання робить його власне розвивальним, сприятливим для розкриття внутрішніх сутнісних сил.

Творча активність дошкільника має два тісно пов'язані між собою джерела – навчально-виховні впливи людей (насамперед, дорослих), та особистий досвід самої дитини, який включає досвід її індивідуальної взаємодії зі світом та результати

попереднього навчання і виховання.[2].

Включення індивідуального досвіду в засвоєння дошкільником інформації подекуди може спровокувати своєрідний "розрив" логічних схем міркування дорослого та дій, вироблених суспільною практикою. Водночас воно сприяє створенню дитиною оригінального продукту, що й характеризує творчість як особистісний процес.

У полі уваги має бути не лише те, що зробила дитина (тобто кінцевий продукт), а і те, як саме вона діяла — відтворювала запропоновану схему чи перетворювала її на основі суб'єктивного досвіду. Технологія засвоєння знань обов'язково має включати досвід творчості самого виконавця.

Зовнішні фактори можуть мати істотний формуючий вплив на такі компоненти креативності, як мотиваційний, когнітивний і поведінковий. Мотивація креативної поведінки складається в ранньому дитинстві; вона пов'язана з переживанням почуттів "Я можу", "У мене не виходить", з прийманням (не відторгненням) власних недоцільних бажань. Мотивація доцільної поведінки, яка також формується в дитинстві, передбачає бажаними лише реально здійсненні обставини, події. Таким чином, середовище може перешкоджати або сприяти розвитку мотиваційного блоку креативності.

У ході соціалізації встановлюються дуже специфічні відношення між творчою особистістю і соціальним середовищем. Проте безсумнівно: середовище грає виняткову роль у формуванні і прояві творчої особистості.

Реалізація досвіду творчості передбачає створення різноманітних умов, які поєднують принципи індивідуальності й варіативності. Чим різноманітніше середовище дошкільного закладу, тим легше дитині проявляти самостійність, критичність, творчу активність. Урахування індивідуальних інтересів та переваг, довірчі форми спілкування з дитиною, надання їй права на вільний вибір, відсутність жорсткої регламентованості буття – важливі умови для розвитку креативності як базової якості особистого середовища.

Характеризуючи активність дошкільника в усіх видах діяльності (ігровій, предметно-практичній, учбовій, спілкуванні) та формах активності (фізичній, соціальній, моральній, емоційній, пізнавальній, мовленнєвій, художній), слід кваліфікувати їх як більш або менш творчі. Творчість — це активність дитини, спрямована на створенні нового продукту в не регламентованій ситуації [6].

Розвиток у вихованців творчих здібностей – важлива мета навчально-виховного процесу. Креативними мають бути як процес діяльності так і її результат, як процес виховання, так і навчання старших дошкільників.

Деякі роки пропрацювавши над темою «Розвиток творчих здібностей дошкільників під час роботи з природним матеріалом», ми звернули увагу на те, що деякі, здавалось би, легкі операції з листям чи шишками викликають у дітей труднощі. Так сухе листя кришилось через невправність рук, важко давались прийоми з'єднання деталей із природного матеріалу.

Основні етапи творчого процесу:

- Виникнення в дитини відчуття неясності чогось (поява проблеми).
- Виникнення ряду запитань до дорослого, однолітків, самої себе.
- Виділення значущих для успішного розв'язання проблеми елементів, диференціація головного і другорядного.
- Усвідомлення проблеми.
- Формулювання гіпотези.
- Пошук і знаходження розв'язку.

При розробці програми спостереження за здібною дитиною необхідно реєструвати такі показники її поведінки в пізнавальній та творчій діяльності за наведеною схемою:

Пізнавальна діяльність.	Творча діяльність.
Наявність стійкої допитливості: дитина ставить багато запитань різного рівня складності і уміє їх правильно формулювати.	Багато ідей, навіть фантастичних.
Систематичний прояв пізнавальної активності: оперативна готовність до відповіді, дослідницька допитливість, прагнення до пошуку.	Здатність запропонувати широкий спектр своїх варіантів розв'язання певного завдання.
Глибоке захоплення предметом пізнання та здатність до детального аналізу його ознак та функцій.	Вміння психологічно перебудуватися, коли заважають умови, або з'являються нові завдання.
Володіння чималим запасом лексики та прояв високої мовленнєвої продуктивності у спілкуванні.	Схильність до винахідництва в ігрових та практичних ситуаціях із проявом при цьому власного оригінального підходу.

У реальному житті дошкільникові доводиться виконувати як творчі (цілком нові, незнайомі або з елементами новизни), так і нетворчі (які містять готову логічну програму, передбачають шаблонне рішення) завдання. Надаючи перевагу завданням творчого характеру, вихователь виховує в старших дошкільнят інтерес до складних завдань (практичних, інтелектуальних, комунікативних), бажання виконувати їх самостійно не боячися помилитися.

Для прояву дитиною творчої активності, важливо забезпечити їй розвивальне середовище. З цією метою доцільно використовувати розвивальні завдання; правильно оцінювати досягнення дітей у творчій діяльності; не переривати творчого процесу; утримуватися від використання негативних оцінок під час прояву дитиною творчої активності; без критики приймати всі дитячі твердження, не зловживати гальмівним впливом критичних зауважень; створити ситуації вільного спілкування, обміну думок [4].

Під час виконання дошкільниками завдань творчого характеру педагог може використовувати продуктивні прийоми, урізноманітнювати їх.

Якщо старший дошкільник часто, легко й охоче продумує конструктивні ідеї; здатний самостійно їх апробувати й застосувати; як правило, аналізує свої дії, прогнозує ймовірність їх наслідки; уникає одноманітного маніпулювання, урізноманітнити пошуки способів розв'язання; ніколи не кидає розпочате на півдорозі, переважно самостійно долає труднощі; вміє зважено ризикувати, вдало використовувати різну інформацію і здобувати нову; приймає самостійні рішення у невизначених ситуаціях; реалістично оцінює результат своєї діяльності, об'єктивно визначає, яких зусиль це йому коштувало (було важко чи ні); прагне виявити оригінальність, має схильний репродукувати зразок, можна вважати, що в такій дитині *розвинені креативні здібності* [7].

Література і джерела

1. Національна доктрина розвитку освіти. – К.: Шкільний світ, 2001.
2. Выготский Л.С. Воспитание творчества, эстетического суждения и технических навыков /Л.С.Выготский. Пед. психология. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Макаренко А.С. Педагогические сочинения в 8-ми томах / А.С.Макаренко. – М.: Педагогика, 1983–1986. – Т. 5. – 335 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1946. – 704 с.
6. Теплов М.Б. Избранные труды / М.Б.Теплов. – М.: Просвещение, 1971.
7. Ушинский К.Д. Педагогическая антропология: Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии / К.Д.Ушинский. – Ч. 2. – М.: УРАО, 2002. – 496 с.
8. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / [наук.ред. та упоряд. О. Л. Кононко]. - 2-ге вид. випр. – К.: Світик, 2008. – 430с.
9. Дитина: програма виховання і навчання дітей дошкільного віку. – К.: Освіта, 1999. – 272 с.
10. Концепція дошкільного виховання в Україні. – К.: Освіта, 2000. – 16 с.

На современном этапе развития системы дошкольного воспитания обеспечения творческой линии развития в разных видах детской деятельности приобретает значимость потому, что творческие способности являются базовым качеством личности, его ядром, центральной характеристикой. На любой вековой ступени ребенок приобретает не только психологические качества, общие для всех детей, но и свои собственные индивидуальные особенности психики и поведения.

Ключевые слова: творческая деятельность, творческие способности, творческие задания

Providing of creative line of development in the different kinds of child's activity acquires meaningfulness on the modern stage of development of the system of preschool education because creative capabilities are the base quality of personality, its core, central description. On any age stage a child acquires not only psychological qualities, general for all children, but also own individual features of psyche and conduct.

Keywords: creative activity, creative capabilities, creative tasks.